

ZAGROŻENIA DLA ZDROWIA ZWIĄZANE ZE ŚRODOWISKIEM WIEJSKIM

BEATA CUDAK¹, KAROL PILIS¹, BARTOSZ WANOT¹

¹Katedra Nauk o Zdrowiu i Fizjoterapii

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy

im. Jana Długosza w Częstochowie

Streszczenie

Wieś można zdefiniować jako krajobraz otwarty, o niskiej gęstości zaludnienia, gdzie ludzie związani są z gospodarką rolną i leśną. Zagrożenia występujące na wiejskim obszarze można podzielić na te związane z rolnictwem, gospodarką wodną, leśnictwem, działalnością przemysłową i usługową, transportem, budownictwem, turystyką i rekreacją oraz anomaliami pogodowymi. Dość oczywistym, jak również jednym z poważniejszych zagrożeń dla zdrowia ludzi na wsi, są wszelkie zagrożenia pogodowe. Dzięki mechanizacji pracy oraz użyciu chemicznych środków do walki ze szkodnikami i chorobami, rolnictwo początkowo błyskawicznie rosło w siłę. Niestety tak szybko jak rosło w siłę, tak szybko pojawiły się tego skutki uboczne. Używane środki owadobójcze zaczęły powodować zanieczyszczenie wody, powietrza oraz przedostanie się do żywności szkodliwych dla człowieka chemikaliów lub ich metabolitów. Rolnictwo to jedna z najbardziej wypadkowych sekcji gospodarki. Związane jest to z charakterem wykonywanych prac, używania różnych maszyn, urządzeń i narzędzi. Statystyki prowadzone przez WHO, odnotowały iż rocznie dochodzi do ok. 170 tysięcy śmiertelnych wypadków w rolnictwie. Zagrożenia dla zdrowia w środowisku wiejskim dotyczą także prywatnych domostw. Jednym z głównych problemów jest odpowiedni system sanitacyjny. Dostęp do służby zdrowia na wsi jest o wiele bardziej ograniczony niż w mieście. Życie na wsi jest pełne zagrożeń dla zdrowia mieszkańców, co nie czyni jej wcale oazą spokoju w porównaniu do miasta. Trzeba jednak przyznać, że mieszkańcy, przeróżne gminne fundacje i organizacje oraz Unia Europejska przykładają ogromną wagę do poprawy stanu

życia na tych obszarach. Do mieszkańców należy teraz dbanie przede wszystkim o własne zdrowie i bezpieczeństwo, ale także o zachowanie tradycyjnego obrazu wsi, który zmienia się bardzo dynamicznie i staje się coraz bardziej nowoczesna.

Słowa kluczowe: zagrożenia dla zdrowia, wieś, turystyka, wypadki.

Wstęp

W obecnych czasach mieszkanie na wsi przechodzi prawdziwy renesans. Z jednej strony ludzie urodzeni w małych miejscowościach, uciekają z nich w pogoni za lepszymi perspektywami pracy i możliwościami. Z drugiej zaś, wieś przyjmuje coraz więcej ludzi, którzy zmęczeni miejskim zgiełkiem, szukają w niej ukojenia. Rdzenni mieszkańcy mieszkają się z napływowymi. Nie ulega wątpliwości, że wieś oferuje wiele cennych rzeczy dla człowieka, jakimi są chociażby kontakt z naturą, brak codziennego zgiełku i spokój. Mieszkańcy miast wybierają wieś także ze względu na o wiele większy dostęp do ekologicznej żywności, która w mieście jest bardzo droga, albo trudno dostępna. Cenią sobie także większą otwartość i bezpośredniość ludzi zamieszkujących tereny wiejskie. Rysując taki obraz wsi, zapomina się o istniejących wielu zagrożeniach dla zdrowia, które czyhają na ludzi w środowisku wiejskim. Miasto stereotypowo uchodzi za środowisko bardziej niebezpieczne, ponieważ wypadki, kradzieże czy napaście zdarzają się tam częściej, a ich skala jest nieporównywalna przez liczbę ludzi, jaka je zamieszkuje. We wsi środowisko jest bardziej hermetyczne, co nie oznacza braku przestępstw czy niefortunnnych zdarzeń. To wbrew pozorom czyste i ekologiczne środowisko również potrafi stanowić niemałe zagrożenie dla zdrowia ludzi.

Wieś można zdefiniować jako krajobraz otwarty, o niskiej gęstości zaludnienia, gdzie ludzie związani są z gospodarką rolną i leśną, hołdują tradycyjnemu stylowi życia blisko natury. Dominuje rzadka zabudowa i rozproszone osadnictwo. W Polsce obszary wiejskie zajmują 93,2% powierzchni kraju (badania za rok 2009). Najwięcej znajduje się w województwie warmińsko-mazurskim oraz lubelskim, najmniej w województwie śląskim. Należy zauważyć, że nie są one rozmieszczone regularnie, na co zdecydowany wpływ miały uwarunkowania historyczne. Zagospodarowanie terenów jest dość różnorodne. Na wsi można spotkać grunty rolne, leśne, wodne, tereny komunikacyjne, osiedlowe lub nieużytki. Zagrożenia występujące na wiejskim obszarze można podzielić na te związane z rolnictwem, gospodarką wodną, leśnictwem, działalnością przemysłową i usługową, transportem, budownictwem, turystyką i rekreacją oraz anomaliami pogodowymi. Na zdrowie

mieszkańców mogą mieć wpływ czynniki związane z charakterem pracy na roli, wynikające z warunków życia lub będące rezultatem organizacji życia społecznego [1-5].

Pogoda

Dość oczywistym, jak również jednym z poważniejszych zagrożeń dla zdrowia ludzi na wsi, są wszelkie zagrożenia pogodowe. Zaliczane są one do najniebezpieczniejszych głównie ze względu na nieprzewidywalność oraz brak wpływu człowieka na nie. Jeśli przed zanieczyszczeniami lub wypadkami w jakikolwiek sposób można się zabezpieczyć lub wręcz ich ustrzec, tak wobec natury człowiek zawsze był, jest i będzie bezradny. Mimo, iż Polska znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego, kataklizmy zdarzają się coraz częściej. Zmiany klimatu są bardzo zauważalne, biorąc pod uwagę chociażby wcześniej niepojawiające się w Polsce huragany i trąby powietrzne. Teraz to dość częste w porze letniej zjawisko sieje spustoszenie, niszczy domy i uprawy, powodując spore zagrożenie dla życia ludzi. Takie samo niebezpieczeństwo niosą gwałtowne burze z silnymi porywami wiatru. Naruszane są dachy domów i budynków gospodarczych o słabej konstrukcji. Prowadzi to do wielu wypadków, a nawet śmierci mieszkańców bezradnych wobec żywiołu. Zimą, zagrożenie stanowią silne mrozy, nie tylko ze względu na prawdopodobieństwo odmrożeń, ale także na niewłaściwie ogrzewanie domów piecami starej generacji, które powodują zaccadzenia. Mimo często nagłaśnianych przypadków zgonów przez zatrucie tlenkiem węgla, nadal wielu mieszkańców wsi nie zdaje sobie sprawy z zagrożenia, jakie niesie używanie nieszczelnych piecyków. W obszarach górskich zabójczy może okazać się także piękny zimowy krajobraz, grożący lawinami. Ludzie mogą zostać odcięci od świata poprzez nadmiar śniegu, przez co utrudnione jest dotarcie służb ratunkowych do potencjalnych ofiar. Z kolei latem silne fale upałów mogą spowodować wzrost niebezpieczeństwa pożarów oraz wzrost zapotrzebowania na wodę, co w konsekwencji może prowadzić do obniżenia jej jakości. Wysokie temperatury nie są także bezpieczne dla osób starszych, zwłaszcza posiadających problemy z krążeniem, a także dla ludzi pracujących na roli, którzy bez odpowiedniego zabezpieczenia mogą ulec przegrzaniu cieplnemu lub poparzeniom skóry. To właśnie w ostatnim dziesięcioleciu, dziesiątki tysięcy zgonów zostało odnotowanych z powodu szalejących w Europie upałów. Jest to efekt starzenia się społeczeństwa połączony ze zmianami klimatycznymi. Taka pogoda w połączeniu z zanieczyszczeniem powietrza i coraz większą ilością alergenów daje się we znaki zwłaszcza dzieciom i wspomnianym seniorom. Zmiany klimatyczne powodują też rozszerzanie się populacji i obszaru występowania niebezpiecznych dla człowieka owadów,

pajęczaków, itp. W ostatnich latach zanotowano wzrost populacji kleszczy, które występują nie tylko w głębokich lasach, ale także na łąkach, czy w niskich trawach. Zakażenie niebezpieczną boreliozą jest realnym zagrożeniem dla zdrowia w trakcie lata. Kleszcze potrafią zaszkodzić zwierzętom domowym, jeśli nie zostaną odpowiednio zabezpieczone. Natomiast człowiek zmuszony jest zgłosić się z każdym prawie przypadkiem ukąszenia do lekarza lub co najmniej wnikliwie obserwować miejsce na ciele aby ochronić się przed poważnymi skutkami zdarzenia [6-8].

Zanieczyszczenia i środki chemiczne

Tak jak już zostało wspomniane, człowiek nie ma większego wpływu na pogodę oraz jej skutki. Jednak inne obszary życia ludności wiejskiej, mimo iż mogą stanowić zagrożenie, mogą być też lepiej i skuteczniej kontrolowane. Grupą najbardziej narażoną na wszelkiego rodzaju zagrożenia zdrowia są rolnicy. W Polsce w obszarze rolnictwa zatrudnionych jest około 20% całej populacji. To bardzo wysoki wynik w porównaniu z innymi europejskimi krajami. Początkowo rolnictwo w naszym kraju było drobnotowarowe, na małą skalę. Dzięki mechanizacji pracy oraz użyciu chemicznych środków do walki ze szkodnikami i chorobami, rolnictwo początkowo błyskawicznie rosło w siłę. Niestety tak szybko jak rosło w siłę, tak szybko pojawiły się tego skutki uboczne. Używane środki owadobójcze zaczęły powodować zanieczyszczenie wody, powietrza oraz przedostanie się do żywności szkodliwych dla człowieka chemikaliów lub ich metabolitów. Doprowadziło to do pogorszenia się jakości żywności, która trafia na stoły konsumentów. Co prawda na tle innych europejskich krajów, Polska nadal lepiej wypada pod względem ilości chemikaliów zawartych w żywności, ale samo ich używanie lub coraz częste nadużywanie, powinno być niepokojące. Substancje chemiczne powinny podlegać stałej kontroli, ze względu na ich wpływ i oddziaływanie na organizm człowieka. Problem jest poważny do tego stopnia, że Unia Europejska podjęła nad nim badania, wydając specjalne rozporządzenia, np. dotyczące wprowadzenia do obrotu środków ochrony roślin lub w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin w żywności. Celem tych badań jest zmniejszenie wpływu pestycydów na środowisko jak również na zdrowie człowieka. Pestycydy są do tego stopnia niebezpieczne, że niektóre z nich posiadają w składzie substancje rakotwórcze, mutagenne oraz teratogenne, a te utrzymują się w środowisku latami, często też przechodzą na zwierzęta, które następnie są spożywane. Najgroźniejsze skutki chorób wywołane przez chemiczne pozostałości są zmiany nowotworowe, uszkodzenia układu odpornościowego, choroby układu

oddechowego lub trawiennego. Narażeni są nie tylko konsumenci danej żywności, ale właśnie rolnicy, na co dzień przebywający w środowisku zanieczyszczonych upraw lub w oparach szkodliwych substancji. Idealny środek chemiczny powinien skutecznie niwelować wszelkie szkodniki, mając jednocześnie minimalny wpływ na organizmy ludzkie. Dużo mówi się o odpowiedniej postawie jaką powinien reprezentować odpowiedzialny rolnik. Często kłóć się w nim dwie postawy – rolnika ekologa oraz rolnika ekonomisty. Z jednej strony ma on świadomość zagrożeń dla zdrowia, życia i środowiska, z drugiej jego biznes musi być stale opłacalny. Tutaj też powstaje odpowiedzialne zadanie dla Unii Europejskiej, aby pomóc rolnikom pogodzić obie postawy. Próbować robić coś w kierunku ochrony środowiska, nie obciążając jednocześnie rolników dodatkowymi kosztami prowadzenia upraw. Główną rolę odgrywają tutaj programy rolnośrodowiskowe, które wspierają finansowo rolników prowadzących ekstensywną gospodarkę rolną i wpływających tym samym na wzrost jakości środowiska naturalnego. W rolnictwie niebezpieczeństwo stanowią także nawozy, do produkcji których używa się odpadów pochodzenia roślinnego oraz zwierzęcego. Mimo, iż są poddawane procesowi kompostowania, zdarza się że nie spełniają wymogów sanitarnych. Zawarte są w nich wirusy, bakterie, grzyby oraz pasożyty ludzi i zwierząt. Używane do użyzniania gleby, bardzo łatwo mogą przeniknąć do żywności, ponieważ charakteryzuje ich długa przeżywalność. Jaja glisty ludzkiej przeżywają do 6 lat, jaja włosogłówek 5, natomiast jaja pasożytów zwierząt mięsożernych – aż do 10. Najczęściej spotykanymi chorobami, które przenoszą się tą drogą na ludzkość są: salmonellozy odzwierzęce, tasiemczyce oraz robaczyce przewodu pokarmowego. Najczęstsze zagrożenia dla zdrowia ludzi to zaburzenia układu pokarmowego, oddechowego, nerwowego, alergie lub nawet zaburzenia widzenia. Odstępstwa od przepisów regulujących użycie nawozów mogą prowadzić do poważnych epidemii. W Niemczech 89% mieszkańców miasta Darmstadt zachorowało na salmonellozę, po tym jak spożyło warzywa z pól nawadnianych osadami ściekowymi. We Francji zatruto się sałatą i rzeżuchą pochodzącą z upraw skażonych osadami. W Polsce odnotowano epidemie salmonellozy i wirusowego zapalenia wątroby typu A. Jedynie rygorystyczne przestrzeganie wymogów sanitarnych pomoże ustrzec się przed podobnymi przypadkami w przyszłości [1, 3, 9-12].

Wypadki

Rolnictwo to jedna z najbardziej wypadkowych sekcji gospodarki. Związane jest to z charakterem wykonywanych prac, używania różnych maszyn, urządzeń i narzędzi.

Statystyki prowadzone przez WHO, odnotowały iż rocznie dochodzi do ok. 170 tysięcy śmiertelnych wypadków w rolnictwie. W Polsce dane statystyczne są prowadzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Państwową Inspekcję Pracy, uwzględniając wypadki śmiertelne, zbiorowe i ciężkie. Wypadki są spowodowane błędami organizacyjnymi, technicznymi lub związane z indywidualnymi zachowaniami ludzkimi. Przykładem wypadku z przyczyn technicznych jest historia rolniczki, która podeszła zbyt blisko maszyny do zbierania kukurydzy w następstwie czego doszło do amputacji obu nóg kobiety i jej zgonu. Wprowadzenie czujników przy ostrzach maszyny mogłoby ocalić poszkodowaną. Nie tylko zły stan maszyn lub jego wykonanie stanowi zagrożenia dla zdrowia rolników. Wypadki zdarzają się także przez zły stan obiektów budowlanych. Winne są tu głównie brak remontów, ich niewłaściwa konserwacja lub wady konstrukcyjne np. budynków, schodów lub stanowisk dla zwierząt. Rzadziej było to niedostosowanie infrastruktury do rodzaju prowadzonej produkcji. Przykładem wypadku związanego z zaniedbaniami w budownictwie jest rolnik, który ze względu na brak barierki zabezpieczających doznał upadku i złamań żeber podczas zrzucania siana. Na szczęście sukcesywnie dokonywane są różnego rodzaju inwestycje mające na celu poprawę bezpieczeństwa pracy rolników. Wiele rolników decyduje się na wymianę starego sprzętu na nowy np. ciągników, opryskiwaczy lub przyczep. Prowadzone analizy są bardzo optymistyczne, gdyż z roku na rok notują spadki poważnych wypadków, spowodowanych złym stanem technicznym maszyn. Organizowane są także warsztaty finansowane przez Unię Europejską, pogłębiające wiedzę i świadomość rolników, na temat bezpieczeństwa i tego jak ważnym jest dbanie o sprzęt i właściwe budownictwo. Dobry stan maszyn wpływa nie tylko na bezpieczeństwo pracy, ale znacząco ją usprawnia i wpływa na lepsze wyniki ekonomiczne gospodarstw rolnych, co dodatkowo zachęca rolników do korzystnych dla zdrowia i pracy zmian [1, 10, 13, 14].

Zagrożenia sanitarne

Zagrożenia dla zdrowia w środowisku wiejskim dotyczą także prywatnych domostw. Jednym z głównych problemów jest odpowiedni system sanitacyjny. Na wsiach dominują wodociągi bez kanalizacji. Stanowi to zagrożenie nie tylko dla zdrowia mieszkańców, ale również dla wód powierzchniowych. Problem wynika z niedostatecznej ilości zbiorczych oczyszczalni ścieków. Badania wykazują, że zaledwie 26% ludności wiejskiej ma dostęp do tego typu infrastruktury. Poprawa tego stanu polega na przyspieszeniu budowy, modernizacji lub rozbudowy zbiorczych systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków. Największym

zagrożeniem są nieoczyszczone ścieki bytowe oraz przemysłowe. Wpływa to znacząco na jakość bieżącej wody, z której na co dzień korzysta każdy mieszkaniec wsi. Współcześnie kolejnym dużym zagrożeniem, z którym boryka się duża część ludności wiejskiej są wyroby azbestowe. Stosowane kiedyś jako świetny materiał izolacyjny, ponieważ nie przewodził ciepła i prądu, był bardzo ogniotrwały. Po latach odkryto i potwierdzono szkodliwy jego wpływ na organizm człowieka. Może on powodować choroby takie jak pylica azbestowa lub międzybłoniak opłucnej. Do roku 2032 azbest musi zostać usunięty z wszystkich budynków w kraju. Ze względu na swoją szkodliwość jego usunięcie wymaga zabezpieczeń pracowników, a odpady muszą zostać poddane utylizacji. Azbest składa się na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub korzysta się z bezodpadowej technologii unieszkodliwiania azbestu tak zwanej metody MTT – *Microwave Thermal Treatment* [6, 12, 14, 15].

Zanieczyszczenia powietrza

Środowisko wiejskie boryka się też z problemem zanieczyszczenia powietrza. Warto zauważyć, że otaczające powietrze styka się bezpośrednio z hydrosferą, litosferą biosferą i innymi, a co za tym idzie jego stan wpływa na wszystkie inne części planety. Jeśli więc ta sfera zostanie zanieczyszczona, wszystkie inne prędzej czy później również ulegną skażeniu. Problem jest globalny – w XX wieku w wyniku działalności ludzkiej diametralnie wzrosły stężenia gazów cieplarnianych. To powoduje średni wzrost temperatury powietrza i oceanów. Co za tym idzie, nawet najmniejsza ilość zanieczyszczeń w powietrzu osiada się na roślinności, którą rolnicy uprawiają i przekazują do spożycia ludności [3, 6, 8].

Służba zdrowia

Różnice między miastem, a wsią powodują przeróżne różnice społeczne dotyczące jakości, czy stylu życia jak również zdrowia. Wśród ludności wiejskiej zauważalna jest często mniejsza świadomość i wiedza jak zapobiegać wielu chorobom lub jakich objawów nie należy lekceważyć. Zbyt często dominuje też przyzwyczajenie do naturalnych metod leczenia, które w wielu przypadkach okazują się bardzo skuteczne, jednak przy poważniejszych zachorowaniach nie są wystarczające. Dostęp do służby zdrowia, o wiele bardziej ograniczony niż w mieście, ma swoje skutki. Korzystanie z usług specjalistów, wymaga kłopotliwego dostania się do miasta – zwłaszcza dla seniorów. Na wsi żyje też mnóstwo osób ubogich lub chronicznie bezrobotnych, dla których wizyty w specjalistycznych

przychodniach lub korzystanie z usług typu dentysta lub okulista są luksusem. Często też tacy ludzie mają o wiele bardziej ograniczone wybory życiowe niż ludzie zamożni. Wybór pomiędzy wizytą u dentysty, a zakupem węgla na zimę jest oczywisty. Ubodzy ludzie muszą wybrać to, co zapewni im przeżycie w danej chwili. Z jednej strony świat oferuje zwiększającą się z dnia na dzień ofertę rynkową, pobudzającą konsumpcjonizm, z drugiej mamy do czynienia z ludźmi, którzy całe życie zmagają się z ograniczeniami i wyrzeczeniami często kosztem zdrowia [3, 4, 16].

Turystyka

Dobrym pomysłem na dodatkowy zarobek na wsi stanowi sektor turystyczny. Coraz więcej ludzi, pragnie się zrelaksować blisko natury, wybierając agroturystykę jako sposób na wakacje lub długi weekend. Jednak nawet tutaj mogą czyhać przeróżne zagrożenia dla zdrowia mieszkańców, chociaż na pierwszy rzut oka przyjmowanie letników kojarzy się wyłącznie pozytywnie. Turyści, często bezmyślnie, grożą naturalnemu środowisku wsi. Latem, bardzo łatwo o zanieczyszczenie lokalnych wód np. poprzez kąpiel w okolicznych jeziorach lub rzekach. Obniżona jakość wody w połączeniu ze słabo rozwiniętym systemem sanitacyjnym przy domostwach, może skutkować namnażaniem się bakterii, a co za tym idzie wywoływać różne problemy np. z układem trawiennym. Turyści, nie zawsze wiedzą jak prawidłowo zachowywać się np. w lesie. Zanieczyszczenie gleby i ściółki odpadami zaturują, co przekłada się na jakość zbieranego pożywienia np. różnego rodzaju owoców typu jagody czy borówki, później sprzedawane i wprowadzane do lokalnej żywności. To samo dzieje się w przypadku licznych pieszych wycieczek, podczas których turyści wydeptują cenne runo leśne. Przez powyższe zachowania, lokalnym mieszkańcom ciężko dotrzeć do bogatych w lecznicze właściwości roślin, które znane są już od pokoleń i które duża część ludności stosuje z powodzeniem do zapobiegania różnym chorobom. W bardzo atrakcyjnych wiejskich terenach (w górach lub nad morzem), gdzie sektor turystyczny rozwija się bardzo dynamicznie, zniszczeniu ulegają też cenne hektary lasów, roślinność szuwarowa itp. Te tereny wykorzystywane chociażby pod budowę nowych centrów agroturystycznych, powoli zabijają charakter wsi, dokładają swoją cegiełkę do zanieczyszczenia powietrza, wody lub żywności. Większa liczba osób zwiększa też ryzyko pożarowe. Mowa tutaj o bezmyślnych zachowaniach turystów, którzy na leśnych terenach lub blisko nich, w miejscach do tego nieprzeznaczonych rozpalają ogniska. Źle dogaszone potrafią zamienić się w bardzo niebezpieczny pożar, który może być ogromnym zagrożeniem dla zdrowia lub

nawet życia mieszkańców. Tak samo dzieje się w przypadku pozostawionych pustych butelek, które latem mogą zapalić się od silnych promieni słonecznych. Każdy pożar dokłada się do zanieczyszczenia atmosfery i wdychania powietrza złej jakości przez mieszkańców [1-3, 7, 17].

Zapobieganie

Więć to dla części ludzi idealne miejsce do życia. Spokój, sielanka, bliskość z naturą zachęcają do ucieczki z zaludnionego i zanieczyszczonego miasta. Należy mieć jednak na uwadze niewidoczne czasem, na pierwszy rzut oka zagrożenia, które czyhają na mieszkańców tego sielankowego krajobrazu. Niektórym z nich nie da się łatwo zapobiec jak chociażby anomalie pogodowe, ale na pewno da się w jakiś sposób przeciwdziałać. Przed mrozami warto zainwestować w docieplenie domu i wymianę pieca, który może stanowić zagrożenie. W lecie unikać wystawiania się na promienie słoneczne w ciągu dnia, pomagać osobom starszym oraz nawadniać się. Przed wichurami i gwałtownymi burzami przyda się wzmocnienie dachu. Ludzie na wsi powinni zwracać znacznie większą uwagę na coraz bardziej rozprzestrzeniające się niebezpieczne stawonogi w postaci chociażby kleszczy. Nie powinni lekceważyć żadnych objawów ukąszeń, nawet tych dotyczących przydomowych zwierząt, które później spędzają z ludźmi czas, są głaskane oraz wpuszczane do domów i mogą roznosić różne choroby.

Dzięki wsparciu Unii Europejskiej, której fundusze i dotacje pozwalają rolnikom np. na wymianę sprzętu na nowszy i bezpieczniejszy, zmniejszyła się liczba wypadków. Rolnicy mogą rezygnować z tanich, szkodliwych dla człowieka pestycydów i nawozów, na rzecz tych bardziej ekologicznych i przyjaznych środowisku, a więc takich, które nie wpływają negatywnie na organizm ludzki oraz nie zaturują uprawianej żywności. Akcje usuwania szkodliwego azbestu oraz rozbudowa systemów kanalizacyjnych skutkuje poprawą jakości życia na wsi. Zanieczyszczenie powietrza to akurat problem globalny, ale również możliwy do zwalczania choćby w małym procencie, poprzez rezygnację z palenia np. śmieci.

Do idealnego obrazu wsi brakuje jeszcze równego dostępu do służby zdrowia i specjalistycznych przychodni. Jednak i to powoli ulega zmianie, gdyż społeczeństwo wiejskie jest coraz lepiej wyedukowane pod względem profilaktyki zdrowia. Dodatkowe fundusze gminne pozwalają też zwiększyć bezpieczeństwo na lokalnych drogach, które jeszcze do niedawna nie posiadały chodników dla pieszych i odpowiedniego oświetlenia, co było przyczyną wielu wypadków. Z jednej strony minusem jest zwiększenie się ruchu

samochodowego na wsi, z drugiej zaletą tego stanu rzeczy jest znaczna poprawa jakości dróg i widoczności nocą. Należy także rozważnie planować rozwój sektora turystycznego. Bezmyślne zachowania turystów mogą nie tylko negatywnie wpłynąć na krajobraz i naturalne zasoby wsi, ale także poważnie zagrozić zdrowiu i życiu mieszkańców. Należy znaleźć balans między sukcesem ekonomicznym, a dobrem wsi, bronić jej naturalnego środowiska, a jednocześnie promować wartości kulturowe i tradycyjne [10, 11, 14].

Podsumowanie

Podsumowując, życie na wsi jest pełne zagrożeń dla zdrowia mieszkańców, co nie czyni jej wcale oazą spokoju w porównaniu do miasta. Trzeba jednak przyznać, że mieszkańcy, przeróżne gminne fundacje i organizacje oraz Unia Europejska przykładają ogromną wagę do poprawy stanu życia na tych obszarach. Do mieszkańców należy teraz dbanie przede wszystkim o swoje zdrowie i bezpieczeństwo, ale także o zachowanie tradycyjnego obrazu wsi, która zmienia się bardzo dynamicznie i staje się coraz bardziej nowoczesna. Powinni znaleźć równowagę między zyskiem materialnym, a dobrem wspólnej przestrzeni, która najszybciej może być zniszczona, poprzez pogoń za pieniędzmi. Z jednej strony to dobrze, że współczesne rozwiązania dają nowe możliwości mieszkańcom, z drugiej należy dołożyć wszelkich starań, aby wieś choć nowoczesna, pozostała tą z tradycjami i nienaruszoną wieloletnią i wielopokoleniową kulturą. Jeśli wieś obroni się przed negatywnymi skutkami jej modernizacji, to zdrowie i życie mieszkańców będzie chronione lepiej niż gdziekolwiek indziej. Miasto nigdy nie będzie mieć do zaoferowania zdrowszej żywności, czystszej powietrza lub większej ilości czystych, zielonych terenów idealnych do wypoczynku. Dlatego wieś powinna pozostać oazą spokoju, a mieszkańcy powinni dołożyć do tego wszelkich starań, aby nie tylko turyści mogli czerpać z niej to co najlepsze [1, 3, 10, 18, 19].

Bibliografia

1. Otoliński E., Wielicki W. (2003). Kierunki rozwoju wsi i gospodarstw rolnych, Poznań: Roczniki Akademii Rolniczej:11
2. Bański J., Stola W. (2002). Przemiany struktury przestrzennej i funkcjonalnej obszarów wiejskich w Polsce, Warszawa: Komisja Obszarów Wiejskich, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Studia Obszarów Wiejskich

3. Kocur-Bera K. (2012). Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich, Kraków: Polska Akademia Nauk
4. Ostrowska A. (1999). Styl życia, a zdrowie – z zagadnień promocji zdrowia, Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN
5. Ciechańska, B., Olejniczak, D., Skonieczna, J., Dykowska, G. (2016). Zagrożenia zdrowia mieszkańców wsi, w tym dzieci, w kontekście prac wykonywanych w gospodarstwie rolnym= Threats to the health of villagers, including children, in the context of the work carried out on the farm. *Journal of Education, Health and Sport*, 6(4).
6. Juda – Rezler K., Manczarski P. (2010). Zagrożenia związane z zanieczyszczeniem powietrza atmosferycznego i gospodarką odpadami komunalnymi, *Nauka*, nr 4, str. 97
7. Kundzewicz Z.W., Kozyra J. (2011). Ograniczanie wpływu zagrożeń klimatycznych w odniesieniu do rolnictwa i obszarów wiejskich, Poznań: *Polish Journal of Agronomy*
8. Kundzewicz Z.W., Juda - Rezler K. (2010). Zagrożenia związane ze zmianami klimatu, *Nauka*, 2010, 4: 69-76
9. Makles Z., Domański W. (2008). Ślady pestycydów – niebezpieczne dla człowieka i środowiska, Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, str.6
10. Tatka M. (2002). Rolnictwo w Unii Europejskiej – problemy objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną, Poznań: KCDRRiOW
11. Kłapeć T., Cholewa A. (2012). Zagrożenia dla zdrowia związane ze stosowaniem nawozów organicznych i organiczno-mineralnych, Lublin: Zakład Bezpieczeństwa Wody i Gleby, Instytut Medycyny Wsi w Lublinie
12. Kaca E. (2010). Zagrożenia wynikające ze stanu sanitacyjnego wsi, Falenty: Instytut Technologiczno - Przyrodniczy
13. Groborz A. (2012). Przyczyny techniczne wypadków w rolnictwie indywidualnym w 2010 roku, Warszawa: Bezpieczeństwo pracy: nauka i praktyka, str. 27,28
14. Kuta Ł. (2013). Wpływ inwestycji w gospodarstwach rolnych na poprawę bezpieczeństwa rolników, Wrocław: Instytut Inżynierii Rolniczej
15. Gonda – Soroczyńska E. (2010). Azbest w podwrocławskiej wsi, a regulacje prawne, Kraków: Polska Akademia Nauk
16. Michalski T. (2002). Uwarunkowania sytuacji zdrowotnej ludności wiejskiej w Polsce, w: Bański J, Rydz E. Społeczne problemy wsi, Warszawa: Komisja Obszarów Wiejskich, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Studia Obszarów Wiejskich
17. Sikora, Jan, and Agnieszka Wartecka-Ważyńska. "Reklama internetowa w promocji ruchu turystycznego na wsi" *Ekonomiczne Problemy Turystyki* 33 (2016): 211-224

18. Sadura, Przemysław, Katarzyna Murawska, and Zofia Włodarczyk. "Wieś w Polsce 2017: diagnoza i prognoza." Raport z badania-pełna wersja, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa (2017): 139-152.
19. Kłodziński, Marek. Przybyszew: Stulecie przemian polskiej wsi. Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2019.